

ЗМІСТ

3

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ З ПРОЯВАМИ ДИЗАРТРИІ.....	8
1.1. Поняття дизартрії та її форми. Класифікація стертої дизартрії.....	8
1.2. Причини та симптоми мінімальних проявів дизартрії у дітей.....	12
1.3. Особливості розвитку дитини зі стертою формою дизартрії.....	19
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ПОРУШЕННЯХ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ПРОЯВАМИ ДИЗАРТРИІ	21
2.1. Експериментально–дослідницька робота у процесі подолання проявів дизартрії.....	21
2.2. Корекційна робота з дітьми середнього дошкільного віку із проявами дизартрії	27
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ	

РЕФЕРАТ

магістерської роботи на тему: **“Виправлення порушень мовлення у дітей середнього дошкільного віку у проявах дизартрії”**.

Студентки магістратури **Ципак Вікторії Сергіївни**.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Житнік Т. С.

Об’єктом дослідження є порушення мовлення у дітей середнього дошкільного віку.

Предмет дослідження – корекційна робота з дітьми середнього дошкільного віку з проявами дизартрії.

Відповідно до висунутої гіпотези і мети досліджень було поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати психолого-педагогічні джерела із зазначеної проблеми, визначити зміст поняття “стерта дизартрія”, дати класифікацію мінімальних проявів дизартрії у дітей дошкільного віку.

2. Охарактеризувати прояви, причини, форми дизартрії шляхом аналізу психолого-педагогічної літератури.

3. Уточнити критерії та рівні розвиненості дітей середнього дошкільного віку із дизартрією.

4. Визначити напрямки корекційної роботи з дітьми середнього дошкільного віку з проявами дизартрії та обґрунтувати доцільність їх використання.

5. Експериментально перевірити ефективність корекційних вправ, видів роботи і дидактичного матеріалу з дітьми із проявами дизартрії у процесі корекційної роботи.

Загальний зміст

У першому розділі проаналізовано психолого-педагогічні джерела із зазначеної проблеми, визначено зміст поняття “стерта дизартрія”, надано класифікацію мінімальних проявів дизартрії у дітей дошкільного віку. Також охарактеризовано прояви, причини, форми дизартрії шляхом аналізу психолого-педагогічної літератури.

Провідним дефектом при дизартрії є порушення звуковимовної та просодичної сторони мовлення. Порушення звуковимови при дизартрії виявляються в різному ступені і залежать від характеру і тяжкості ураження нервової системи. У легких випадках маються окремі перекручування звуків, “змазане мовлення”, у більш важких – спостерігаються перекручування, заміни і пропуски звуків, страждає темп, виразність, модуляція, у цілому вимова стає невиразною. При важких ураженнях центральної нервової системи мовлення стає неможливим через повний параліч мовнорухових м’язів.

У другому розділі уточнено критерії та рівні розвиненості дітей середнього дошкільного віку із дизартрією; визначено напрямки корекційної роботи з дітьми середнього дошкільного віку з проявами дизартрії та обґрунтовано доцільність їх використання. Експериментально перевірено

ефективність корекційних вправ, видів роботи і дидактичного матеріалу з дітьми із проявами дизартрії у процесі корекційної роботи.

Результати експериментального дослідження підтвердили положення про те, що: дослідження з корекційної спрямованості навчально-виховної роботи, з урахуванням етапів становлення психічних процесів, вікових та індивідуальних особливостей психіки, поведінки, працездатності, є запорукою розвитку дітей середнього дошкільного віку із дизартрією.

За результатами дослідження сформульовано висновки:

Узагальнюючи результати нашого дослідження можна зробити наступні висновки.

1. *Проаналізовано* психолого-педагогічні джерела із зазначеної проблеми, *визначено* зміст поняття “дизартрія” та фактори та причини виникнення у дітей цього порушення.

Дизартрія – порушення вимовної сторони мовлення, зумовлене недостатністю іннервації мовного апарату. Провідним дефектом при дизартрії є порушення звуковимовної й просодичної сторони мовлення, що зумовлені органічними ураженнями центральної, периферичної нервової систем.

Провідним дефектом при дизартрії є порушення звуковимовної та просодичної сторони мовлення. Порушення звуковимови при дизартрії виявляються в різному ступені і залежать від характеру і тяжкості ураження нервової системи. У легких випадках маються окремі перекручування звуків, “змазане мовлення”, у більш важких – спостерігаються перекручування, заміни і пропуски звуків, страждає темп, виразність, модуляція, у цілому вимова стає невиразною. При важких ураженнях центральної нервової системи мовлення стає неможливим через повний параліч мовнорухових м’язів.

Охарактеризовано психолого-педагогічні особливості розвитку дітей із дизартрією: по-перше, цій категорії дітей властиве нерівномірне порушення психічних функцій, на відміну від тотального порушення при розумовій відсталості. З одного боку, в них зберігається досить висока здатність до компенсації психічної діяльності за рахунок збереження функцій, а з другого, наявність затримки пізнавальних психічних процесів та їх функцій створює серйозні труднощі під час розвитку та навчання, які зумовлюють стійке невстигання дітей у майбутньому; по-друге, на відміну від розумової відсталості, для якої визначальним є різке зниження здатності до абстрактного мислення, при затримці психічного розвитку ця функція первинно збережена, а певні розлади її виникають через порушення працездатності, емоційно-вольової сфери, пізнавальних процесів, мовлення.

2. *Уточнено критерії та рівні* розвиненості дітей середнього дошкільного віку із дизартрією.

Інтелектуальний: наявність певних знань із базового кругозору і (колір, форма, тварини, одяг тощо); наявність певних навичок письма, усної лічби, читання.

Емоційно-мотиваційний: зацікавленість та інтерес до процесу навчання та отримання знань; бажання використовувати отримані знання під час діяльності.

Продуктивно-діяльнісний: вміння застосовувати отримані вміння та знання в різних видах діяльності під час розповіді, пояснення (мова); використання отриманих навичок на практиці (моторика).

Керуючись цими критеріями були визначено рівень розвиненості у дітей середнього дошкільного віку із дизартрією у зазначеній віковій категорії дітей: *низький, середній чи високий*.

Дітям середнього дошкільного віку із дизартрією з *високим рівнем* розвиненості характерна наявність певних навичок письма, усної лічби, читання; дитина оперує певними знаннями із базового кругозору і (колір, форма, тварини, одяг тощо); висока зацікавленість та інтерес до процесу навчання та отримання нових знань; бажання використовувати отримані знання під час діяльності та у повсякденному житті; вміння застосовувати отримані вміння та знання в різних видах діяльності під час розповіді, пояснення (мова); використання отриманих навичок на практиці (моторика) під час навчальної та творчої діяльності.

Дітям середнього дошкільного віку із дизартрією із *середнім* рівнем розвиненості не завжди характерна наявність певних навичок письма, усної лічби, читання; дитина в залежності від ситуації/складності оперує певними знаннями із базового кругозору і (колір, форма, тварини, одяг тощо); присутня зацікавленість та інтерес до процесу навчання та отримання нових знань; бажання використовувати отримані знання під час діяльності та у повсякденному житті присутнє не завжди; дитина час від часу вміє застосовувати отримані вміння та знання в різних видах діяльності під час розповіді, пояснення (мова); використання отриманих навичок на практиці (моторика) під час навчальної та творчої діяльності відбувається ситуативно.

Дітям середнього дошкільного віку із дизартрією із *низьким* рівнем розвиненості не притаманне наявність певних навичок письма, усної лічби, читання; дитина в залежності від ситуації/складності оперує певними знаннями із базового кругозору і (колір, форма, тварини, одяг тощо); відсутня зацікавленість та інтерес до процесу навчання та отримання нових знань; бажання використовувати отримані знання під час діяльності та у повсякденному житті присутнє не присутнє; дитина не застосовує отримані вміння та знання в різних видах діяльності під час розповіді, пояснення (мова); не використовує/використовує вкрай рідко отримані навички на практиці (моторика) під час навчальної та творчої діяльності.

3. *Визначено* напрямки корекційної спрямованості навчально-виховної роботи з дітьми із дизартрією та *обґрунтовано* доцільність їх використання.

Напрямки корекційної спрямованості орієнтовані на:

- підтримку пізнавальної активності дітей із дизартрією велике значення має формування позитивної мотивації та заохочення до найменших успіхів;
- корекцію і розвиток основних пізнавальних процесів;

- посилення регулятивної і спрямовуючої ролі мовлення, нормалізацію взаємодії мовлення і діяльності дітей.

Система в умовах позашкільної освіти включає такі *основні напрямки корекційної роботи*:

1. Оздоровлення дітей, зміцнення їх здоров'я.
2. Урахування під час навчання наявного у кожної дитини рівня знань, умінь і навичок.
3. Корекція мимовільної поведінки та уваги учнів із дизартрією.
4. Корекція індивідуальних особливостей структури діяльності дітей.
5. Формування прийомів розумової діяльності в певній системі.
6. Корекція особистісних рис дітей через спеціально організоване і спрямовує спілкування на заняттях мови, у процесі рольової гри, під час екскурсій, виховних заходів.
7. Діагностична спрямованість роботи.

У процесі корекції та розвитку у дітей середнього дошкільного віку із дизартрією враховуються загальні особливості їх діяльності, що проявляються при вивченні нових знань, і ті їх особливості, що пов'язані зі специфікою кожного із навчальних предметів (мови, математики, творчої діяльності тощо) і проявляються в окремих конкретних ускладненнях. До загальних умінь і способів дій, що потребують корекції під час вивчення, відносяться – вміння орієнтуватися у завданні, проаналізувати його, обдумати і спланувати майбутню роботу, слідкувати за правильністю виконання завдань, розповідати про виконану роботу і давати їй оцінку. Одним із завдань корекції є формування навичок самоконтролю. Це необхідна умова переходу дітей до самостійного виконання завдань, здійснювати самоперевірку виконаного завдання. Належна увага приділяється вихованню відповідального ставлення до власної діяльності. Корекційна цінність роботи не стільки в повідомленні конкретних знань про предмети, скільки в розвитку дітей зацікавленості, умінь точно розглядати, обмежувати предмети, виділяти їх суттєві ознаки, знаходити серед них загальні та відмінні робити висновки й узагальнення. Особлива увага приділяється розумовому розвитку дітей і активізації їх мисленнєвої діяльності.

5. *Експериментально перевірено* ефективність використання підібраних напрямків корекційної роботи із дітьми середнього дошкільного віку із дизартрією в умовах позашкільної освіти. Дослідження з корекційної спрямованості навчально-виховної роботи, з урахуванням етапів становлення психічних процесів, вікових та індивідуальних особливостей психіки, поведінки, працездатності, є запорукою розвитку дітей середнього дошкільного віку із дизартрією в умовах позашкільної освіти. Кількісні і якісні зміни в розвитку дітей свідчать про вірно підібрані корекційні вправи, які допомагають розвивати у дітей із дизартрією всі види сприймання, словесно-логічне (абстрактне) мислення, мовлення, увагу, смислове запам'ятовування. Таким чином робимо відповідні висновки щодо доцільності використання запропонованих напрямків корекційної роботи зі старшими дошкільниками із дизартрією в умовах позашкільної освіти.

Отримані в процесі дослідження результати можуть бути використані в плануванні та організації навчально-виховного процесу у закладах дошкільної освіти, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти.

Рік виконання магістерської роботи – 2022 р.

Місце виконання – кафедра дошкільної освіти і соціальної роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальна кількість сторінок – 81, з них 67 – основного тексту. Загальна кількість використаних джерел – 64, додатків – 5 (6 діаграми, 1 таблиця).

SUMMARY

Tsypak Victoria. Master's thesis: «Correction of speech disorders in children of middle preschool age in manifestations of dysarthria» was performed at the Department of Preschool Education and Social Work of the Educational and Scientific Institute of Socio-Pedagogical and Art Education of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky.

Scientific leader: candidate of pedagogical science, associate professor of Zhytnik Tetiana.

In the first chapter, psychological and pedagogical sources on the mentioned problem are analyzed, the meaning of the concept of "erased dysarthria" is determined, and the classification of minimal manifestations of dysarthria in preschool children is provided. Manifestations, causes, and forms of dysarthria are also characterized by analyzing psychological and pedagogical literature.

The leading defect in dysarthria is a violation of the phonetic and prosodic aspects of speech. Violations of speech and language in dysarthria are manifested in different degrees and depend on the nature and severity of the damage to the nervous system. In mild cases, there are separate distortions of sounds, "slurred speech", in more severe cases - distortions, substitutions and omissions of sounds are observed, tempo, expressiveness, modulation suffer, and in general the pronunciation becomes indistinct. With severe lesions of the central nervous system, speech becomes impossible due to complete paralysis of the speech and motor muscles.

In the second chapter, the criteria and levels of development of children of middle preschool age with dysarthria are clarified; directions of corrective work with children of middle preschool age with manifestations of dysarthria are determined and the feasibility of their use is substantiated. The effectiveness of corrective exercises, types of work and didactic material with children with manifestations of dysarthria in the course of corrective work was experimentally verified.

The results of the experimental study confirmed the proposition that: research on the corrective orientation of educational work, taking into account the stages of the formation of mental processes, age and individual characteristics of the psyche, behavior, work capacity, is the key to the development of children of middle preschool age with dysarthria.

Key words: speech disorders, dysarthria, preschooler, speech and language correction.